

Din Eđitimini Yeniden Düşünmek

Bayramali NAZIROĞLU

eski
reni

FCR YAYIN LTD.

Genel Yayın No | General Publication Number: 1888

FCR Sertifika no | Certificate Number: 46550

ISBN: 0000 0004 4657 1968

ROR ID: ror.org/00zznvq98

Alt Marka | Imprint: Eskiyeeni

Yayın No | Publication Number: 398

Kitap Adı : Din Eğitimi Yeniden Düşünmek

Book Title : Rethinking Religious Education

ISBN : 978-625-8596-11-3

DOI : doi.org/10.70458/fcr.9786258596113

Yazar | Author: Bayramali Nazıroğlu | orcid.org/0000-0003-2091-614X

Kurum | Institution: Recep Tayip Erdoğan Üniversitesi

ROR ID: ror.org/0468j1635

Yayın Türü: Kitap | Publication Type: Book - Monograph

Yayın Dili: Türkçe | Language: Turkish

Ebat | Dimensions: 13,5 x 21 cm

Baskı Sayısı | Edition: 2

Sayfa Sayısı | Pages: 160 (xii + 148)

Yayın Tarihi | Publication Date: Nisan | April 2026

Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye

Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Konu Kategorisi | Subject Categories

BIC: JNA - Eğitim felsefesi ve kuramı | Philosophy & theory of education

BISAC: REL026000 - Din / Eğitim | Religion / Education

THEMA: JNA - Eğitim felsefesi ve kuramı | Philosophy and theory of education

LC Classification: BP44 - İslam — eğitim metodolojisi | Islam — Educational methodology

DEWEY: 297.07 - İslam — eğitim, araştırma ve ilgili konular | Islam — education, research, related topics

WoS Category: Eğitim ve Eğitim Araştırmaları | Education & Educational Research

WoS Citation Topics Meso: 6.256 - Din | Religion

WoS Citation Topics Micro: 6.256.2361 - Din eğitimi | Religious Education

Scopus Subject Areas: 1212 - Dini Çalışmalar | Religious Studies; 3304 - Eğitim | Education

Atf Bilgisi | Cite as: Nazıroğlu, Bayramali. *Din Eğitimi Yeniden Düşünmek*. FCR Yayın Ltd.-Eskiyeeni, 2026.

© Tüm hakları saklıdır | All rights reserved: FCR YAYIN LTD.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 06050

Altındağ-Ankara/TÜRKİYE • Tel: +90 (312) 310 08 60

www.fcr.com.tr • fcr@fcr.com.tr

Din Eđitimini Yeniden Düşünmek

Bayramali NAZIROĞLU

Ankara 2026

Yazar Hakkında | About the Author

Bayramali NAZIROĞLU

2002 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Rize İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. 2003 yılında aynı Fakülte'nin Din Eğitim Anabilim Dalında araştırma görevlisi olarak göreve başladı. 2006 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde yüksek lisansını; 2011 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde doktorasını tamamladı. 2012 yılında Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Anabilim Dalına yardımcı doçent olarak atandı. 2017'de doçent, 2023'te profesör ünvanı aldı. Hâlen Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde öğretim üyesi olarak akademik faaliyetlerini devam ettirmektedir. Çalışmalarının odak noktasını ağırlıklı olarak din eğitiminin felsefi, tarihî politik ve toplumsal boyutları oluşturmaktadır. Yazarın *İslam Eğitim Geleneğinde Öğretmenlik, Vatandaşlık ve Din Eğitimi, Derdimiz İlahiyat ve Din Eğitimi Yeniden Düşünmek* adlı telif kitaplarının yanı sıra çeşitli kitap bölümleri, editörlükleri, makaleleri ve bildirileri bulunmaktadır.

Bayramali NAZIROĞLU is graduated from the Faculty of Theology at Karadeniz Technical University in Rize in 2002. In 2003, he began working as a research assistant in the Department of Religious Education at the same Faculty. He completed his master's degree at the Institute of Social Sciences at Karadeniz Technical University in 2006 and his doctorate at the Institute of Social Sciences at Ondokuz Mayıs University in 2011. In 2012, he was appointed as an assistant professor in the Department of Religious Education at the Faculty of Theology at Recep Tayyip Erdoğan University. He was promoted to associate professor in 2017 and to professor in 2023. He currently continues his academic activities as a faculty member at the Faculty of Theology at Recep Tayyip Erdoğan University. His research focuses primarily on the philosophical, historical, political, and social dimensions of religious education.

In addition to his authored books titled "Teaching in the Islamic Educational Tradition", "Citizenship and Religious Education", "Our Concern: Theology", and "Rethinking Religious Education", the author has contributed various book chapters, edited volumes, articles, and conference papers.

Kitap Hakkında

Din Eğitimi Yeniden Düşünmek

İslam dünyasının son birkaç asırdır Batı eksenindeki devlet ve toplumlara kıyasla politik, ekonomik, diplomatik, askerî ve toplumsal alanlarda görece zayıf kaldığı bir gerçektir. Elbette bunun birbiriyle ilişkili pek çok nedeni zikredilebilir. Ancak bu iki farklı dünyanın akla ve bilime yüklediği anlam ile bu anlamın insan yetiştirme yaklaşımlarına etkisine odaklanmak, temel sorunların tespiti için iyi bir başlangıç olacaktır. Bu kitabın temel amacı da bu imkânı sorgulamaktır.

Kitapta, İslam dünyasının genel olarak eğitim, özelde ise din eğitimi bağlamında bir zihniyet değişimine ihtiyaç duyduğu varsayımından hareketle, Müslümanların terakkisine engel teşkil eden bir dizi sorun, deneme mahiyetinde tartışılmaktadır. Bu çerçevede, çoğunlukla Türkiye’de yaşananlardan ilhamla, kökleşmiş bazı düşünce, kabul ve uygulamaların yetersizlikleri ele alınmakta; buna bağlı olarak belirli alanlarda yeni bir din eğitimi yaklaşımının mümkün olduğu ileri sürülmektedir.

Kitap, ön söz ve son söz dışında 12 bölümden oluşmaktadır. Eserin ortaya çıkmasına zemin hazırlayan temel motivasyon “Sorunla Yüzleşme” başlığı altında ele alınmakta; “Düşünme” bölümünde farklı akıl yürütme biçimlerinin din eğitiminin gündemine gerçekçi bir şekilde dahil edilmesi gerektiği savunulmaktadır. “İtaat” başlıklı bölümde din eğitiminin itaat kültürünü besleyen yönleri eleştirilmekte; “Ahlak” bölümünde ise özellikle Müslümanların pratik ahlak sorunları irdelenmektedir. “Özerklik” bölümünde Müslüman bireyin hem günlük yaşamında hem de inanç dünyasında kısmen özerk ve güçlü olması gerektiği vurgulanmakta; “Bilimsellik” bölümünde akla ve bilimsel olana yönelik mesafeli tutum sorgulanmaktadır. “Birey” başlıklı bölümde, toplumu önceleyen anlayışların yerine bireyin ve onun biricikliğinin önemi öne çıkarılmakta; “Sosyal Adalet” bölümünde ise adalet, hak ve eşitlik kavramlarının din eğitimi anlayışlarındaki karşılığı ele alınmaktadır. “İnsan” başlığını taşıyan bölümde insan onurunun korunmasının önemi tartışılmakta, “Nefret” bölümünde Müslümanlar arasında kolayca yayılabilen ve kötülüğü genelleştirme eğilimindeki nefret söyleminin sakıncalarına dikkat çekilmektedir. “Liyakat” başlığında işlerin ehline

verilmesinin ve kayırmacılığın önlenmesinin hem din hem de toplumsal kalkınma açısından önemi vurgulanmakta; “Savaş” bölümünde ise barış odaklı bir toplumun inşası için din eğitiminin üstlenmesi gereken entelektüel sorumluluklar ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Din eğitimi; Ahlak eğitimi; Din eğitimi yaklaşımı; Düşünme; Bilimsellik

About the Book

Rethinking Religious Education

It is a fact that, over the past few centuries, the Islamic world has remained relatively weaker than Western-centered states and societies in political, economic, diplomatic, military, and social domains. Undoubtedly, many interrelated reasons can be cited for this situation. However, focusing on the meanings attributed to reason and science in these two different worlds, and on how these meanings shape approaches to human development, provides a valuable starting point for identifying the core problems. The primary aim of this book is to explore this possibility.

The book proceeds from the assumption that the Islamic world is in need of a shift in mindset in general education—and particularly in religious education—and offers an essay-style discussion of a range of issues that hinder the progress of Muslims. In this context, drawing largely on developments in Turkey, it examines the inadequacies of certain entrenched ideas, assumptions, and practices, and argues that a new approach to religious education is possible in several key areas. Apart from the preface and conclusion, the book consists of twelve chapters. The main motivation behind the work is discussed under the title “Confronting the Problem” while the chapter “Thinking” argues for the realistic incorporation of diverse modes of reasoning into the agenda of religious education. The chapter titled “Obedience” critiques the ways in which religious education reinforces a culture of obedience, and “Morality” examines the practical ethical problems faced by Muslims. In the chapter “Autonomy” the emphasis is placed on the need for the Muslim individual to be relatively autonomous and strong, both in daily life and in matters of belief. In contrast, “Scientificity” questions the existing distant attitude toward reason and science. The chapter “Individual” highlights the importance of the individual and their uniqueness, as opposed to approaches that prioritize society over the person. “Social Justice” addresses how concepts such as justice, rights, and equality are reflected in understandings of religious education. The chapter “Human” discusses the importance of safeguarding human dig-

nity, while “Hatred” draws attention to the dangers of a form of discourse among Muslims that easily spreads and tends to generalize evil. Under the title “Merit” the book emphasizes the importance of appointing qualified individuals and preventing favoritism in both religious and societal contexts for the sake of development. Finally, the chapter “War” traces the intellectual responsibilities that religious education should assume in fostering a peace-oriented society.

Keywords: Religious education; Moral education; Religious education approach; Thinking; Scientificity

İÇİNDEKİLER

Ön Söz	xi
Sorunla Yüzleşme	1
Düşünme	11
İtaat	23
Ahlak	35
Özerklik	47
Bilimsellik	55
Özgürlük	69
Sosyal Adalet	81
İnsan	93
Nefret	103
Liyakat	115
Savaş	123
Son Birkaç Söz	129
Kaynakça	139
Dizin	145

Ön Söz

Günümüz üniversite dünyasında akademik bilgi üretimi, daha çok periyodik bilimsel dergiler ve bu dergilerde yayımlanan araştırma makaleleri ile kongre, sempozyum gibi ilmî toplantılarda sunulan bildirimler üzerinden ilerler. Özellikle temel ve uygulamalı bilimlerde, akademisyenlerin edebiyatçılar gibi habire kitap yazmaları değil, spesifik araştırmalar yapıp bunları bilim insanlarının agorası olan dergilerde yayımlamaları beklenir. Ancak din bilimlerinin de içinde olduğu sosyal ve beşerî sahalarda, araştırmaya dayalı bilgi üretim imkânı kısıtlı ve bilimsel gelenek zayıf olduğu için makaleden ziyade esaslı bir hakemleme ya da editoryal gözetim derdi olmayan kitap ya da kitap bölümü yazmak daha evla görülür.

Gelgelelim dünyanın çoğu yerinde akademisyenlerin yazdığı kitaplar, genel okuyucunun radarına pek nadir takılır; hatta başka akademisyenlerin hazırladığı okuma listelerinde de akademik kitaplardan çok, ekserisi hamasetle malul popüler kitaplar bulunur. Kitap yazan akademisyenlerin çoğunluğu, insanın duygularını okşayacak retorik bilmezler; bilseler de bu yolu kullanmaktan imtina ederler. Oysa okur azdır; olanın çoğu da konformist hatta pseudo okuyucudur; öğrenmek ve gelişmekten ziyade, eğlenmek, zihnini tahkim etmek ya da daha kötüsü okur görünmek için kitapla hemhâl olur. Dolayısıyla akademik bir kitabı okumaya teşebbüs etmek, biraz cesaret ve çokça fedakârlık isteyen konfor bozucu bir karardır. Günün sonunda sadece akademik kitap okumaktan değil, okumanın bizatihi kendinden soğuma tehlikesi de var işin doğasında. Haddizatında bir akademisyen tarafından yazılan elinizdeki bu kitabı bekleyen kaderin farklı olmasını sağlamak için yazma sürecinde akademik dilden elimden geldiğince uzak durmaya gayret ettim. Fikrimce yazma edimi, okurun bek-

lenti ve arzusuna tam olarak uymasa da yazanın zihinsel sıkışmışlığını aşmasına ve tahammülfersa sessizliğini kırmasına yardım eden meşakkatli bir eylemdir.

Bu kitap; din, eğitim ve din eğitiminde yenilenme imkânına yönelik kısmen birbiriyle ilişkili kısmen de bağımsız eleştirel bir sesli düşünme çabası olarak görülmelidir. Ele aldığım her konuda, kanaatimi muhtemel pek çok farklı perspektiften biriyle, yani kendi şahsi bakışımla, ötekileriyle benzer ya da farklı olmasına dikkat etmeden içimden nasıl sadır olduysa o şekilde izhar etmeye dikkat ettim. Temel tezimi, İslam dünyasının içinde bulunduğu vahametın bizatihi dinin eğitime konu yapılma biçiminden kaynaklandığı düşüncesi üzerine bina etmeye çalıştım. Bunu yeterince ortaya koyamamışsam bu, tezin kendisinden ziyade ifademın kifayetsizliğindedir.

Kitabın konu ve perspektifi düşünsel anlamda daha uzun bir zamandan beri zihnimde belli belirsiz yer etmeye başlamış olsa da aslında tüm içeriğın son birkaç ayda yazı hâline geldiğini itiraf etmeliyim. Dolayısıyla metinlerin çerçevesi, bu kısa sürede içinde bulunduğum ilmî ve akademik ortamdan ve maruz kaldığım bilgi ve etki kaynaklarından süzülen söz, eylem, yaklaşım ve düşüncelerden bağımsız değildir. Özellikle yakın mesai arkadaşlarım *Yusuf Acuner*, *Süleyman Turan*, *Emine Battal*, *Erol Sungur* ve *Şeyma Turan*'ın bulunduğu informel ortamlarda sık sık konuştuğumuz ve bazen de hararetle tartıştığımız meseleler, yön olarak olmasa da fikrî olarak bana pek çok katkı sağladı. Ayrıca aynı çevreden yazma motivasyonumu oluşturan ciddi bir sosyal baskı gördüğümü de belirtmek isterim. Bundan dolayı kendilerine minnet borçluyum; her birine ayrı ayrı teşekkürlerimi sunmaktan bahtiyarlık duyuyorum. Bitirirken, çalışmaya yoğunlaşınca epeyce ihmal ettiğim kıymetli eşim *Zeynep* ve çocuklarım *Başak* ile *Poyraz*'ı da sevgiyle anıyorum.

Bayramali Nazıroğlu

Rize, 30 Ekim 2022